

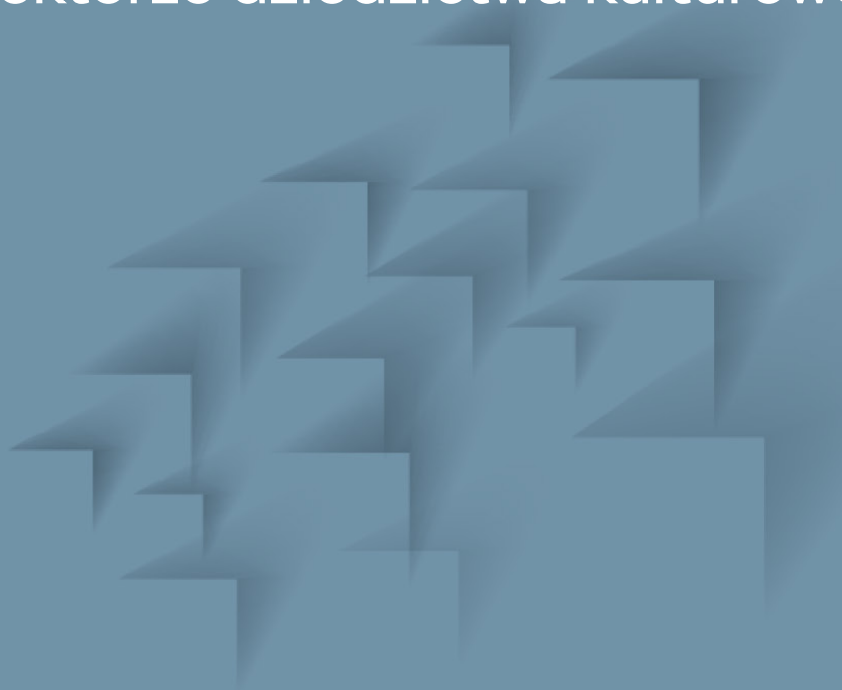
European Union

Interreg
CENTRAL EUROPE

ForHeritage

INSTRUMENTY FINANSOWE ORAZ INNOWACYJNE SCHEMATY FINANSOWANIA

w sektorze dziedzictwa kulturowego

Informacja o dokumencie

Projekt: ForHeritage „Excellence for integrated heritage management in central Europe”
(CE1649), www.interreg-central.eu/forheritage

Współfinansowanie: Interreg EUROPA ŚRODKOWA

Autor: FINPIEMONTE

Wersja: Wrzesień 2021

Niniejsza publikacja odzwierciedla poglądy autorów, program Interreg EUROPA ŚRODKOWA nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie informacji tu zawartych.

Spis treści

Wprowadzenie: cel i struktura tego dokumentu.....	5
CZĘŚĆ 1.....	7
WSTĘPNY PRZEGLĄD DOTYCZĄCY INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH I INNOWACYJNYCH SCHEMATÓW FINANSOWYCH	7
Instrumenty finansowe i innowacyjne schematy finansowe	8
1.1. Publiczne źródła finansowania	10
1.1.1. Finansowanie UE	12
1.1.2. Horyzont Europa 2021-2027	13
1.2. Finansowanie prywatne.....	15
1.3. Zalety i wady instrumentów finansowych.....	17
1.4. Czy instrumenty finansowe są „innowacyjne”?	19
1.4.1. Alternatywne instrumenty finansowe	19
1.4.2. Umowy publiczno-prywatne i modele zamówień	21
1.4.2.1. Finansowanie wpływu i model „płatność wg wyników” (Pay-by-Result)	21
1.4.2.2. PPP i finansowanie projektów	23
1.5. Sektor kultury	24
CZĘŚĆ 2.....	26
INSPIRUJĄCE DOŚWIADCZENIA I PRZYKŁADY dotyczące innowacyjnych schematów finansowych zastosowanych w Sektorze Dziedzictwa Kulturowego	26
2. Doświadczenia z całej Europy.....	27
2.1. DOTACJE: bezzwrotne finansowanie	29
2.2. INSTRUMENTY FINANSOWE: finansowanie zwrotne ze zwrotem dla inwestorów.....	31
2.2.1. Zadłużenie	31
2.2.2. Gwarancja	33
2.2.3. Kapitał własny	34
2.2.4. INSTRUMENTY HYBRYDOWE: połączenie dotacji, zadłużenia i kapitału własnego	34
CZĘŚĆ III	38
WNIOSKI i WSKAZÓWKI	38

Zastosowanie innowacyjnych schematów finansowych w sektorze dziedzictwa kulturowego	38
3. Zalecenia dotyczące podejścia do instrumentów finansowych dla dziedzictwa kulturowego	39
4. Źródła do dalszej lektury:	43

Wprowadzenie: cel i struktura tego dokumentu

To narzędzie jest wynikiem projektu Interreg Central Europe *For Heritage (4H): Doskonalenie zintegrowanego zarządzania dziedzictwem w Europie Środkowej*. W celu promowania doskonalenia zarządzania dziedzictwem, projekt i niniejszy dokument wykorzystują wiedzę i doświadczenie zebrane z wcześniejszych projektów finansowanych przez UE (takich jak FORGET HERITAGE, RESTAURA, IFISE, CLIC i inne¹).

W ramach projektu *For Heritage* stworzono sześć narzędzi związanych z zarządzaniem dziedzictwem:

- Dobre, czyli uczestniczące zarządzanie dziedzictwem kulturowym. W jaki sposób zaangażować społeczność?
- Instrumenty finansowe oraz innowacyjne schematy finansowania dziedzictwa kulturowego;
- Współpraca pomiędzy sektorem publicznym a prywatnym w rewitalizacji dziedzictwa kulturowego;
- Ocena wpływu projektów z zakresu dziedzictwa kulturowego;
- Elementy pilotażowych projektów rewitalizacji dziedzictwa kulturowego możliwe do ponownego zastosowania;
- Jak przeprowadzić efektywne szkolenie z zakresu zarządzania dziedzictwem kulturowym?

Niniejszy dokument stanowi narzędzie i ma na celu wykorzystanie zgromadzonych badań i praktyk dotyczących źródeł finansowania i instrumentów finansowych w celu zwiększenia wiedzy podmiotów publicznych i prywatnych zajmujących się zarządzaniem dziedzictwem kulturowym.

Analiza przedstawiona na kolejnych stronach ma na celu stworzenie praktycznego przeglądu pomocnego w budowaniu podstawowej wiedzy na temat

¹ FINCH - Financing impact on regional development of cultural heritage valorisation
<https://www.interregeurope.eu/finch/>

▪ KEEP ON - Effective policies for durable and self-sustainable projects in the cultural heritage sector <https://www.interregeurope.eu/keepon/>

▪ IFISE - Innovative Financial Instruments in support to the Social Economy
<https://www.finpiemonte.it/lfise-project>

▪ CLIC - Circular models Leveraging Investments in Cultural heritage adaptive reuse
<https://www.clicproject.eu/>

▪ ROCK - Regeneration and Optimization of Cultural heritage in creative and Knowledge cities
<https://rockproject.eu/about>

(innowacyjnych) instrumentów finansowych²: ich zalet i wad oraz sposobów zastosowania w projektach dotyczących rewitalizacji dziedzictwa kulturowego. Niniejsza publikacja może być przydatna dla każdego zainteresowanego zrozumieniem, czym są instrumenty finansowe (zwłaszcza te „innowacyjne”) oraz w jakich przypadkach ich zastosowanie może być korzystne.

Narzędzie jest podzielone na trzy części:

- CZĘŚĆ 1: zapewnia podstawową wiedzę i wstępny przegląd instrumentów finansowych i innowacyjnych schematów finansowych mających zastosowanie w sektorze dziedzictwa kulturowego, podkreślając najbardziej innowacyjne podejścia i badając możliwości wzajemnych powiązań między zasobami publicznymi i prywatnymi.
- CZĘŚĆ 2: oferuje wgląd w rzeczywiste przypadki zastosowania instrumentów finansowych w sektorze dziedzictwa kulturowego. Ta druga część dokumentu ma na celu pokazanie, poprzez przykłady, praktycznych aspektów stosowania instrumentów finansowych w sektorze kultury.
- CZĘŚĆ 3: przedstawia wskazówki i wnioski z poprzednich projektów i doświadczeń UE, aby dostarczyć praktycznych wskazówek przydatnych w rewitalizacji dziedzictwa z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju.

² Zgodnie z ogólną definicją instrument finansowy to środki wsparcia finansowego, które mogą przybrać formę inwestycji kapitałowych lub quasi-kapitałowych, pożyczek lub gwarancji bądź innych instrumentów podziału ryzyka i mogą, w stosownych przypadkach, być połączone z dotacjami.

CZĘŚĆ 1

WSTĘPNY PRZEGLĄD DOTYCZĄCY
INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH I
INNOWACYJNYCH SCHEMATÓW FINANSOWYCH

Instrumenty finansowe i innowacyjne schematy finansowe

Rewitalizacja dziedzictwa kulturowego jest kosztowna i stanowi wyzwanie gospodarcze. Ponadto inwestycje infrastrukturalne (konserwacja i renowacja) stanowią tylko część całkowitego kosztu utrzymania obiektów dziedzictwa kulturowego, ponieważ większa część wiąże się z regularną eksploatacją i konserwacją.

Jedną z najtrudniejszych decyzji, przed jaką stają ci, którzy kreują projekty rewitalizacyjne związane z dziedzictwem kulturowym, jest sposób ich finansowania (tj. które instrumenty finansowe są najskuteczniejsze). Ta trudność wynika również z braku informacji o takich instrumentach i studiach przypadku.

Poniższa analiza będzie miała na celu wykorzystanie istniejących badań i praktyk dotyczących źródeł finansowania i instrumentów finansowych prowadzonych w ramach innych projektów finansowanych przez UE, aby zwiększyć wiedzę podmiotów publicznych i prywatnych zajmujących się finansowaniem renowacji i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym.

Finansowanie (lub współfinansowanie) dziedzictwa kulturowego może być zapewniane poprzez trzy rodzaje instrumentów:

- 1) dotacje, które nie podlegają zwrotowi;
- 2) instrumenty finansowe, które podlegają zwrotowi i mogą przewidywać zwrot dla inwestorów;
- 3) przychody/opłaty rynkowe, które pochodzą ze sprzedaży towarów i usług.

Istnieje również czwarta kategoria finansowania, która opiera się na połączeniu dotacji, instrumentów finansowych i przychodów/opłat rynkowych w mechanizmach podziału ryzyka³: to tak zwane instrumenty hybrydowe.

Zgodnie z ogólną zasadą, poza dotacjami i pożyczkami (zwrotnymi)⁴, w przypadku inwestycji w dziedzictwo kulturowe należy szukać kombinacji instrumentów, jako „optymalnej” propozycji finansowania dla każdego projektu.

1. Dotacje: może to być bezpośrednie finansowanie, zapewniające środki na opłacenie działań i/lub inwestycji, lub pośrednie finansowanie w celu

³ Pod pojęciem „instrument podziału ryzyka” rozumie się instrument finansowy, który umożliwia podział określonego ryzyka między dwa lub więcej podmiotów, w stosownych przypadkach w zamian za uzgodnione wynagrodzenie.

⁴ Pożyczka to umowa zobowiązująca pożyczkodawcę do udostępnienia pożyczkobiorcy ustalonej sumy pieniężnej na ustalony okres i na mocy której pożyczkobiorca jest zobowiązany do spłaty tej kwoty w ustalonym terminie.

zwiększenia dostępności instrumentów finansowych, zazwyczaj w formie dotacji na pokrycie kosztów instrumentów finansowych (oprocentowanie).

Więcej informacji na temat praktycznych przykładów można znaleźć w części 2 dokumentu, gdzie opisano doświadczenia dotyczące karty kredytowej dla kultury (Region Piemonte, Włochy), Eppela Crowdfunding (Włochy) i Crowdfunding for Culture (Trzebiatów, Polska).

2. **Instrumenty finansowe:** mogą być dwójakiego rodzaju:

- **Zadłużenie (pożyczka):** umowa zobowiązująca pożyczkodawcę do udostępnienia pożyczkobiorcy uzgodnionej sumy pieniędzy na ustalony okres i na mocy której pożyczkobiorca jest zobowiązany do spłaty tej kwoty w uzgodnionym terminie.

Więcej informacji na temat praktycznych przykładów można znaleźć w części 2 dokumentu, gdzie zostały opisane następujące doświadczenia Jessica Loan - Old Slaughterhouse (Polska), Silesia EFI Fund of Funds (Polska), Fonds Tourisme Occitanie (Francja), The Arts & Culture Impact Fund (Wielka Brytania) i Cultural Impact Development Fund (UK).

- **Kapitał własny:** dostarczenie kapitału do firmy; zainwestowane bezpośrednio lub pośrednio w zamian za całkowitą lub częściową własność tej firmy; zachodzi, gdy inwestor kapitałowy może przejąć kontrolę zarządczą nad firmą i może dzielić się zyskami firmy. Zwrot finansowy zależy od wzrostu i rentowności firmy.

Aby dowiedzieć się więcej na temat praktycznych przykładów, przejdź do części 2 dokumentu, gdzie opisano przykład z Włoch.

3. **Przychody i opłaty rynkowe:** ta kategoria obejmuje dochody z praw autorskich oraz ze sprzedaży i świadczenia usług, takich jak zakwaterowanie i wyżywienie; wynajem prywatny; wydarzenia; interpretacje; opłaty użytkowników.

4. **Instrumenty hybrydowe:** oznaczają każdą możliwą kombinację typów 1, 2 i 3 wymienionych powyżej (poniżej przedstawiamy kilka przykładów).

- **Dotacja odzyskiwalna** jest kredytem, który musi zostać zwrócony tylko jeśli projekt osiągnie określone wcześniej zdefiniowane etapy. Mechanizm ten można zastosować, jeśli sukces projektu umożliwi przedsiębiorcy spłatę pożyczki inwestorowi.

- **Pożyczka umarzalna** to pożyczka, która w przypadku sukcesu zamieniana jest na dotację. Jeżeli przedsiębiorstwo osiągnie cele ustalone wcześniej przez inwestora, pożyczka nie musi być spłacana.

- **Dotacja zamienna** to kolejny instrument finansowania o charakterze kapitału hybrydowego. Inwestor zapewnia przedsiębiorstwu dotację, która w przypadku sukcesu jest zamieniana na kapitał własny.
- **Umowy o udział w przychodach** to instrumenty finansowe, za pomocą których inwestor finansuje projekt i otrzymuje udział w przyszłych przychodach. Ten model podziału ryzyka można wykorzystać do spłaty finansowania i zapewnienia elastyczności finansowej przedsiębiorstwa społecznego.

Wszystkie te instrumenty finansowania mogą być dostarczane zarówno przez podmioty publiczne, jak i przez podmioty prywatne, w tym obywateli. Oczywiście w zależności od źródła (publicznego lub prywatnego) cechy finansowania mogą się zmieniać.

Więcej informacji na temat praktycznych przykładów można znaleźć w części 2 dokumentu, gdzie opisano doświadczenia Cultura Crea (Włochy), Fundusz na rzecz Zrównoważonych Miast i Miast (Bułgaria) oraz Rinascimento Firenze (Włochy).

1.1. Publiczne źródła finansowania

Publiczne źródła finansowania zazwyczaj mają formę bezzwrotnego finansowania, nawet jeśli często opierają się na wcześniej ustalonych celach i wynikach. Na przykład dotacja na działalność audiowizualną może być związana z treścią kulturową samego działania i/lub z odbiorcami działania.

Celem finansowania publicznego jest czasami ułatwienie dostępu do prywatnych środków finansowych. Na przykład w niektórych przypadkach koszty pożyczki są dotowane ze środków publicznych, w innych gwarancje publiczne⁵ stanowią zabezpieczenie dla pożyczkodawców prywatnych.

Podmioty publiczne przekazują pieniądze również za pośrednictwem instrumentów finansowych, zazwyczaj we współpracy lub korzystając z pośredników finansowych, takich jak banki, fundusze, platformy. Obecnie dotacje są coraz częściej łączone/zastępowane zwrotnymi instrumentami finansowymi. Te instrumenty finansowe są zwykle tworzone w celu wywołania „efektu dźwigni”, co oznacza, że kwota zapewnionego finansowania publicznego powinna zapewnić dodatkowe zasoby prywatne.

Poza tym, pieniądze publiczne można zapewnić w drodze zamówień publicznych. Podmioty publiczne mogą kupować towary i usługi od podmiotów kulturowych: na przykład gmina może wynajmować powierzchnie w obiekcie

⁵ Gwarancja jest pisemnym zobowiązaniem do przyjęcia odpowiedzialności za całość lub część długu bądź zobowiązaniem osoby trzeciej do wykonania przez tę osobę jej zobowiązań w przypadku wystąpienia zdarzenia uruchamiającego taką gwarancję, takiego jak niespłacanie pożyczki.

dziedzictwa kulturowego na działania w interesie publicznym, przyczyniając się w ten sposób do wspierania stabilności finansowej obiektu.

W większości krajów budżety publiczne (na szczeblu europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym) są głównym źródłem finansowania projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego.

Na szczeblu europejskim UE zapewnia bezpośrednio finansowanie publiczne w postaci dotacji i pośredniego finansowania publicznego za pośrednictwem władz krajowych/regionalnych lub pośredników finansowych. Na finansowanie bezpośrednio składają się dotacje ogłaszane w drodze specjalnych zaproszeń do składania wniosków i w większości przypadków są one sposobem współfinansowania projektów w odniesieniu do celów polityki UE.

Finansowanie publiczne obejmuje również 5 europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, których wsparcie jest zwykle udzielane za pośrednictwem zaproszeń kierowanych do właściwych organów krajowych lub regionalnych. Na poziomie regionalnym/krajowym również EFSI (europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne) mogą być wykorzystywane przez decydentów do tworzenia instrumentów finansowych zgodnie z określonymi przepisami.

Najbardziej skonsolidowane doświadczenie w Europie w zakresie korzystania z instrumentów finansowych dotyczy wspierania mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

1.1.1. Finansowanie UE

	TURYSTYKA KULTUROWA (CT)	WŁĄCZENIE KULTUROWE I SPOŁECZNE (CS)	POLITYKA ŚRODOWISKOWA (EP)
BEZPOŚREDNIE FINANSOWANIE PRZEZ UNIĘ EUROPEJSKĄ			
Creative Europe	X	X	
Europe for Citizens		X	
COSME	X	X	
Horizon 2020	X	X	X
Erasmus+		X	
EaSI		X	
LIFE			X
European Territorial Cooperation (INTERREG)	X	X	X
POŚREDNIE FINANSOWANIE PRZEZ UNIĘ EUROPEJSKĄ			
European Regional Development Fund	X	X	X
Cohesion Fund			X
European Social Fund		X	
European Agriculture Fund for Rural Development	X	X	X
European Maritime and Fisheries Fund	X	X	X

Opracowanie własne zaczerpnięte z „Vademecum: Źródła Finansowania Szlaków Kulturowych” Rada Europy 2019

Chociaż polityka w dziedzinie dziedzictwa kulturowego leży przede wszystkim w gestii państw członkowskich, władz regionalnych i lokalnych, UE jest zaangażowana w ochronę i wzmacnianie europejskiego dziedzictwa kulturowego poprzez szereg polityk i programów.

Dziedzictwo kulturowe Europy jest wspierane przez szereg polityk, programów i funduszy UE, w szczególności program „Kreatywna Europa”. Polityki UE w innych obszarach, które w coraz większym stopniu uwzględniają dziedzictwo, obejmują badania, innowacje, edukację, środowisko, zmianę klimatu i politykę regionalną, a także politykę cyfrową. W związku z tym finansowanie dziedzictwa kulturowego jest dostępne w ramach programu Horyzont 2020, Erasmus+, Europa dla obywateli, programów INTERREG oraz europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.

Programy te finansowały działania na rzecz rozwoju oferty turystyki kulturalnej, projektów z zakresu edukacji, kultury i integracji społecznej, a także interwencje zgodne z polityką środowiskową na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Na poziomie UE Europejski Bank Inwestycyjny (instytucja finansowa Unii Europejskiej) lub jego oddział operacyjny, EFI (Europejski Fundusz Inwestycyjny), organ EBI specjalizujący się w kapitale podwyższonego ryzyka, zarządza niektórymi dotowanymi instrumentami finansowymi poprzez interwencję pośredników finansowych lub prywatnych inwestorów w celu wspierania firm. Strona internetowa www.access2finance.eu ma na celu pomóc w staraniu się o pożyczki i kapitał podwyższonego ryzyka, wspierane przez Unię Europejską.

Wśród przypadków przedstawionych w rozdziale 2 niniejszego dokumentu będziemy raportować o wykorzystaniu pożyczki JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas) na Pomorzu Zachodnim oraz Śląskiego Funduszu EFI (oba przypadki w Polsce), Fonds Tourisme Occitanie we Francji oraz systemu poręczeń dla sektora kultury i sektora kreatywnego (CCS GF) zarządzanych przez Europejski Fundusz Inwestycyjny.

1.1.2. Horyzont Europa 2021-2027

Horyzont Europa, dziewiąty europejski program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji, który będzie realizowany w latach 2021-2027, będzie podzielony na 3 filary. Filar nr 2 będzie obejmował Klaster ds. Kultury, Kreatywności i Społeczeństwa Integracyjnego i będzie odnosił się do priorytetów UE, między innymi również do dziedzictwa kulturowego.

Aby promować nowe myślenie i zapewnić rozwiązania dla wyzwań społecznych i ekonomicznych, sektor kultury i sektor kreatywny powinny zostać włączone w procesy badawcze i innowacyjne. Realizacja tych działań badawczych zaowocuje lepszym dostępem, zrozumieniem i zaangażowaniem w dziedzictwo kulturowe. Powstanie wsparcie dla poczucia przynależności opartego na wspólnych korzeniach i bogactwie różnorodności europejskiego dziedzictwa kulturowego. Wyniki badań i innowacje przyczynią się do integracji europejskiej, zapewniając lepszy, szerszy i bardziej równy dostęp do kultury, dziedzictwa kulturowego i sztuki. Wygenerowana wiedza będzie wspierać powstawanie nowych form ekspresji kulturowej na skrzyżowaniu dróg między różnymi sektorami kreatywnymi. Działania programu „Horyzont Europa” poprawią również zarządzanie europejskimi instytucjami i sieciami dziedzictwa kulturowego. Co najważniejsze, wpłyną one na poprawę ochrony, konserwacji i restauracji europejskiego dziedzictwa kulturowego. Działania badawcze podniosą standardy jakości w zakresie konserwacji i restauracji europejskiego dziedzictwa kulturowego. Badania i innowacje zapewnią rozwiązania, dzięki którym UE stanie się światowym liderem w dziedzinie technologii ochrony dziedzictwa kulturowego, zarządzania, digitalizacji i opieki nad zasobami dziedzictwa cyfrowego. Wspierane działania zapewnią badania i innowacje w celu rozwoju zrównoważonej i integracyjnej turystyki kulturowej w Europie.

Zwiększą również możliwości ochrony zagrożonego dziedzictwa kulturowego i wdrożą środki zapobiegawcze przeciwko nielegalnemu handlowi dobrami kultury. Badania i innowacje pomogą również zachować języki zagrożone zanikiem. Wreszcie badania i innowacje będą wspierać trwały wzrost i tworzenie miejsc pracy poprzez wkład w europejską politykę przemysłową dla branży kultury i branży twórczej, w tym wzornictwa.

Wyzwania dla sektora dziedzictwa kulturowego są następujące:

- Wspieranie celu politycznego UE w zakresie monitorowania, ochrony i transmisji dziedzictwa kulturowego, wspierania sektora kultury i sektora kreatywnego oraz promowania różnorodności kulturowej.
- Zwiększanie dostępu do dziedzictwa kulturowego dzięki innowacyjnym metodom, nowym i powstającym technologiom, w tym cyfryzacji. Wspieranie wykorzystania zdigitalizowanych zbiorów historycznych i archiwów do przełomowych nowych interpretacji przeszłości.
- Opieranie się na roli dziedzictwa niematerialnego (np. rzemiosło, festiwale, muzyka, taniec itp.), tradycjach, wartościach i tożsamościach oraz nowych formach ekspresji kulturowej w opracowywaniu nowych modeli do zbudowania bardziej spójnych i zrównoważonych społeczeństw.
- Promowanie nowych ścieżek edukacyjnych i szkoleniowych oraz umiejętności w celu dostosowania istniejących praktyk ochrony dziedzictwa kulturowego do transformacji społecznej (społeczeństwo informacyjne).
- Promowanie polityki i projektów prowadzących do zapewnienia równości płci w sektorze dziedzictwa kulturowego.
- Zbadanie społecznej struktury, a w tym celu wykorzystanie (włączając w to podejście refleksyjne) dziedzictwa kulturowego na poziomie krajowym, europejskim i międzynarodowym.
- Opracowanie najnowocześniejszych technologii i metod konserwacji, restauracji oraz zapewnienie innowacyjnych, zintegrowanych, zrównoważonych i partycypacyjnych modeli zarządzania.
- Połączenie dziedzictwa kulturowego z sektorem kreatywnym i kulturalnym w celu pobudzenia wzrostu gospodarczego sprzyjającego inkluzji społecznej, tworzeniu miejsc pracy, spójności społecznej i różnorodności.
- Przetłamanie wyraźnych granic między kreatywnością, produkcją, promocją i dostępem do treści, innowacyjnymi modelami biznesowymi i postępem technologicznym w sektorze kultury i sektorze kreatywnym oraz połączenie dziedzictwa analogowego i cyfrowego ze współpracą międzykulturową.
- Badanie starych i nowych form ekspresji kulturalnej i artystycznej w celu promowania materialnego i niematerialnego dziedzictwa oraz współpracy

międzykulturowej a także tradycyjnych umiejętności i ponownego wykorzystania istniejących zasobów.

- Zapewnienie potencjału badawczego dla europejskich przedstawicieli kultury i umocnienie wiodącej roli Unii Europejskiej we współpracy międzynarodowej w zakresie zapobiegania nielegalnemu handlowi dobrami kultury i zwalczania tego handlu oraz ochrony zagrożonego dziedzictwa kulturowego, również w strefach konfliktów.
- Opracowanie nowych modeli, koncepcji i praktyk dla zrównoważonej, inkluzywnej i integracyjnej turystyki, w tym turystyki kulturowej.
- Przyczynienie się do zrównoważonego rozwoju poprzez badania i innowacje w zakresie ochrony, rozwoju i regeneracji krajobrazów kulturowych.

1.2. Finansowanie prywatne

Przeгляд instrumentów finansowych i źródeł finansowania

Finansowanie prywatne odnosi się do trzech głównych kategorii prywatnych podmiotów finansujących: banków, kanałów alternatywnych (fundusze, rynek kapitałowy i finansowanie społecznościowe) oraz inwestorów filantropijnych. Pierwsze dwie kategorie koncentrują się głównie na instrumentach finansowych i zazwyczaj żądają zwrotu finansowego z dokonanej inwestycji, podczas gdy inwestorzy filantropijni zapewniają finansowanie bardziej na zasadzie dotacji i często nie oczekują zwrotu.

				PUBLIC	PUBLIC+ PRIVATE	PRIVATE				
						banks	philanthropic investors	alternative channels		
								funds	capital market	crowdfunding
1	GRANTS	non-repayable funding								
2	FINANCIAL INSTRUMENTS	repayable funding with a return for investors	debt							
			guarantee							
			equity							
3	MARKET REVENUES	sale of goods and services								
4	HYBRID INSTRUMENTS	combination of grant, debt and equity capital								

Przykłady instrumentów finansowych i źródeł finansowania

Kapitały prywatne zazwyczaj działają za pośrednictwem funduszu inwestycyjnego w celu pozyskania kapitału od inwestorów instytucjonalnych lub prywatnych, który ma zostać zainwestowany w inicjatywy o dużym potencjale rozwoju i zwrotu. Fundusze to narzędzia finansowe zarządzane przez wyspecjalizowane firmy, które łączą kapitał kilku inwestorów i lokują taki kapitał jako składnik aktywów.

Mówiąc inaczej, fundusz jest porównywalny z dużą świną-skarbonką, która gromadzi środki wielu inwestorów. Pozyskany kapitał można zainwestować w kapitał podwyższonego ryzyka (private equity), można go wykorzystać do udzielania pożyczek lub zastosować oba rozwiązania (kapitał podwyższonego ryzyka + pożyczki).

Więcej informacji na temat praktycznych przykładów można znaleźć w 2 części dokumentu, gdzie zostały opisane następujące studia przypadku: *Śląski Fundusz EFI (Polska)*, *Fonds Tourisme Occitanie (Francja)*, *Arts & Culture Impact Fund (Wielka Brytania)*, *Cultural Impact Development Fund (Wielka Brytania)*, *Socialfare Seeds Fund (Włochy)*, a *Sustainable Fund (Bułgaria)*.

1.3. Zalety i wady instrumentów finansowych

Korzystanie z instrumentów finansowych w postaci dotacji ma kilka istotnych zalet:

- Środki są zwracane i można je ponownie zainwestować.
- Analiza „due diligence” przeprowadzona w celu oceny projektów (ekspertyza sektora prywatnego w ocenie biznesplanów) oraz obowiązek spłaty mogą wymagać projektów o wyższej jakości.
- Umożliwiają bardziej efektywne (w sensie kosztów) wykorzystanie środków publicznych, ponieważ mogą przyciągać fundusze prywatne.

Niemniej jednak gracze prywatni są heterogeniczni, a kiedy zajmujemy się wzajemnymi relacjami między budżetami publicznymi i prywatnymi, należy przeanalizować kilka bardzo ważnych kwestii:

- W jaki sposób i na jakich warunkach zaangażowanie podmiotów prywatnych może pozytywnie wpłynąć na ochronę i zarządzanie dziedzictwem kulturowym?
- W jaki sposób instytucje mogą zachęcać prywatnych graczy do inwestowania?
- Jak pogodzić prywatne cele biznesowe z publicznymi celami społecznymi/kulturowymi/środowiskowymi?

Ponadto, jak podkreśliła Komisja Europejska, różne rodzaje instrumentów finansowych mają zalety i wady, które należy odpowiednio uwzględnić.

POŻYCZKI	GWARANCJE	KAPITAŁ	QUASI-KAPITAŁ
<p>1. Nie jest to szczególnie trudne do administrowania (więc koszty/opłaty za zarządzanie są ograniczone).</p> <p>2. Zdefiniowany harmonogram spłat ułatwia budżetowanie.</p> <p>3. Mechanizm udzielania pożyczek jest dobrze rozumiany, co zmniejsza potrzebę budowania zdolności i ryzyko nieporozumień.</p> <p>4. Pożyczki zabezpieczają kapitał własny odbiorców finansowych, ponieważ nie istnieje roszczenie do własności przedsiębiorstwa.</p>	<p>1. Gwarancje mogą chronić kapitał własny FR, ponieważ zwykle nie ma roszczenia do własności przedsiębiorstwa.</p> <p>2. Potencjalne korzyści dla ostatecznych odbiorców mogą obejmować m.in. niższe opłaty gwarancyjne lub ich brak, niższe wymogi dotyczące zabezpieczeń lub ich brak, a także niższe premie z tytułu ryzyka.</p> <p>3. Ponieważ składki z programu pokrywają tylko niektóre części kredytów (odpowiedni współczynnik mnożnikowy), występuje silny efekt dźwigni.</p> <p>4. Ryzyko inwestycyjne dla pożyczkodawców zewnętrznych jest zmniejszone (ponieważ ponoszą oni tylko część ryzyka niewykonania zobowiązania).</p> <p>5. Produkty niefinansowe, takie jak gwarancje, wymagają mniejszego wsparcia początkowego niż produkty kapitałowe, takie jak pożyczki.</p>	<p>1. Potencjalne zwroty są wyższe w porównaniu z czystymi instrumentami dłużnymi.</p> <p>2. Inwestor ma aktywną rolę w zarządzaniu projektami i dostępie do informacji o udziałowcach.</p> <p>3. Stymuluje inwestycje lokalnego sektora kapitału prywatnego również na obszarach o podwyższonym ryzyku, które wcześniej nie były obsługiwane.</p> <p>4. Potrzeba inwestycji kapitałowych może skłonić do zmian ram regulacyjnych, aby zachęcić rynek kapitału prywatnego.</p> <p>5. Firma może skorzystać z wiedzy zarządzającej inwestora.</p> <p>6. Inwestorzy publiczni mogą wpływać na konfigurację i misję firmy</p>	<p>1. W przypadku współinwestorów zwroty są wyższe w porównaniu z czystymi instrumentami dłużnymi.</p> <p>2. Odnosi się do określonych ograniczeń zdolności do podejmowania ryzyka w określonym segmencie rynku.</p> <p>3. Stymuluje inwestycje lokalnego sektora kapitału prywatnego, również na obszarach o podwyższonym ryzyku, które nie były wcześniej obsługiwane.</p> <p>4. Może skłonić do zmian w ramach regulacyjnych, aby zachęcić rynek kapitału prywatnego..</p>

Zalety dla instytucji zarządzających EFSI (Komisja Europejska, 2015). Zaczepnięte z projektu FINCH Interreg Europe - Dokument o instrumentach finansowych i ramach regulacyjnych dotyczących zawiązania partnerstwa z sektorem prywatnym.

POŻYCZKI	GWARANCJE	KAPITAŁ	QUASI-KAPITAŁ
<p>1. Produkty finansowane, takie jak pożyczki, wymagają więcej zasobów początkowych niż produkty niefinansowane, takie jak gwarancje.</p> <p>2. Czasami trudno jest ustalić prawdopodobieństwo niewykonania zobowiązania, zwłaszcza przy braku historii zadłużenia odbiorców finansowych.</p> <p>3. Korzyść dla odbiorców finansowych jest prawie w całości finansowa. Dodatkowe korzyści są ograniczone, ponieważ wiedza nie jest przekazywana.</p>	<p>1. Gwarancja stanowi rezerwę na ryzyko dla pożyczkodawcy i nie zapewnia płynności. W niektórych przypadkach może jednak zapewnić pożyczkodawcy ulgę kapitałową.</p> <p>2. Oszacowanie odpowiedniego limitu lub maksymalnego limitu może być trudne.</p> <p>3. Nie ma transferu wiedzy biznesowej do ostatecznych odbiorców.</p>	<p>1. W przypadku całego zainwestowanego kapitału istnieje ryzyko niewypłacalności.</p> <p>2. Czasochłonna i kosztowna inwestycja.</p> <p>3. Te inwestycje są trudniejsze w zarządzaniu niż zwykłe pożyczki (wysokie koszty początkowe i operacyjne), ogólnie są bardziej czasochłonne i kosztowne.</p> <p>4. Finansowanie krótkoterminowe nie jest możliwe, ponieważ zwroty są możliwe tylko w długim okresie.</p> <p>5. Ustalenie procesu dla inwestycji może być trudne.</p> <p>6. W porównaniu z instrumentami dłużnymi kapitał własny może być mniej atrakcyjny dla ostatecznych odbiorców ze względu na obowiązek kontroli zysku.</p>	<p>1. Te inwestycje są trudniejsze w zarządzaniu niż zwykłe pożyczki (wysokie koszty założenia i operacyjne), ogólnie są bardziej czasochłonne i droższe.</p> <p>2. Finansowanie krótkoterminowe nie jest możliwe, ponieważ zwroty są możliwe tylko w długim okresie.</p> <p>3. Wszelkie usługi dodatkowe, takie jak przekazanie wiedzy na temat zarządzania, byłyby kosztem dla firmy.</p> <p>4. Liczba inwestorów i ostatecznych odbiorców jest zazwyczaj niewielka, a kwoty inwestycji są wysokie.</p> <p>5. W porównaniu z instrumentami dłużnymi mogą być mniej atrakcyjne dla ostatecznych odbiorców, ponieważ mogą wiązać się z utratą kontroli w przypadku zamiany obligacji na kapitał.</p>

Wady dla instytucji zarządzających EFSI (Komisja Europejska, 2015). Zaczepnięte z projektu FINCH Interreg Europe - Dokument o instrumentach finansowych i ramach regulacyjnych dotyczących zawiązania partnerstwa z sektorem prywatnym.

Dla kompletności informacji podaje się następujące definicje:

- Gwarancje są zwykle przeznaczone na pokrycie operacji finansowych, takich jak pożyczki. Gwarancje kredytowe mają na celu rozszerzenie dostępu do środków poprzez ubezpieczenie ryzyka związanego z pożyczką. Są to zasadniczo mechanizmy transferu ryzyka i jego dywersyfikacji, które gwarantują spłatę części pożyczki w przypadku niewykonania zobowiązania (praktyczny przykład opisano jako instrument gwarancji dla sektora kultury i sektora kreatywnego).
- Quasi-kapitał własny jest rodzajem finansowania pomiędzy kapitałem a długiem, o wyższym ryzyku niż dług i niższym niż zwykły kapitał oraz ogólnie trudniejszy w zarządzaniu niż klasyczne instrumenty dłużne (pożyczki i gwarancje). Inwestycje quasi-kapitałowe mogą mieć strukturę długów (zwykle niezabezpieczonych i podporządkowanych, a w niektórych przypadkach zamiennych na akcje) lub akcji uprzywilejowanych. Quasi-kapitał własny może przybierać różne formy (znane również jako finansowanie typu mezzanine) z różnym poziomem narażenia na stratę w przypadku niewypłacalności.

1.4. Czy instrumenty finansowe są „innovacyjne”?

Ogólnie termin „innovacyjny” odnosi się do zestawu instrumentów i schematów, których celem jest zwiększenie wielkości kredytu dostępnego dla podmiotów sektora kultury oraz ułatwienie im dostępu do innych mechanizmów finansowania niż prywatne.

Ponadto niedawno pojawiły się nowe instrumenty, noszące miano alternatywnych dla kredytu bankowego, ponieważ nie są one oparte na pośrednictwie banków.

1.4.1. Alternatywne instrumenty finansowe

Niedawno na scenie pojawiły się nowe instrumenty i modele finansowania, takie jak „private equity”, mini obligacje, crowdfunding, cyfrowe platformy finansowania (fin tech), płatności według wyników, PPP itp.

Te nowe narzędzia są często określane jako alternatywa dla kredytu bankowego, ale to określenie wprowadza w błąd, ponieważ nie mają one na celu zastąpienia pośredników bankowych; wręcz przeciwnie, mogą one wzmocnić możliwość dostępu do kredytu bankowego, a zatem powinny być traktowane jako instrumenty uzupełniające w stosunku do finansowania, które można uzyskać za pośrednictwem pośredników bankowych.

Niektóre z tych instrumentów można rozsądnie zastosować w sektorze dziedzictwa kulturowego:

Fin tech

Wywodzi się z zastosowania technologii w systemie finansowym, na przykład do pożyczania pieniędzy w ramach modelu „peer-to-peer” (czyli bezpośredniego gromadzenia prywatnych oszczędności bez pośrednictwa banków). Pożyczka peer to peer (P2P) umożliwia podmiotom pożyczanie pieniędzy za pośrednictwem platformy pożyczek społecznościowych po oprocentowaniu innym niż stopy zwykle stosowane przez pośredników finansowych, takich jak banki. Są to formy finansowania, które są wypłacane między podmiotami bez pomocy pośrednika i dlatego zazwyczaj pożyczający kapitał otrzymują wyższe oprocentowanie, a ci, którzy go otrzymują, płacą niższe odsetki niż stosowane przez instytucje bankowe. W ostatnich latach niektóre z tych platform zostały wdrożone w celu zapewnienia spłaty kapitału pożyczkodawcom w przypadku niewywiązania się z umowy; niemniej jednak narzędzie to zachowuje pewien poziom ryzyka, ponieważ nie jest kontrolowane przez pośredników.

Crowdfunding

To rodzaj „Fin Tech”, który ma największe zastosowanie w dziedzinie kultury.

Mechanizm finansowania społecznościowego polega na wykorzystaniu Internetu do pozyskiwania środków od grup osób o wspólnych zainteresowaniach. Jest to rodzaj oddolnego finansowania, którego niedawny rozwój jest z pewnością związany z rosnącą rolą mediów społecznościowych, aplikacji internetowych i mobilnych.

Istnieją cztery główne modele interwencji w zakresie finansowania społecznościowego:

- na podstawie darowizny (zwykła darowizna, brak nagród)
- na podstawie nagród (z różnymi nagrodami w zależności od kwoty darowizny. Są to gadżetowe nagrody pozafinansowe, spotkania z twórcą idei, etc.)
- equity crowdfunding (finansowanie w formie kapitału podwyższonego ryzyka w celu uzyskania udziałów w spółce)
- social lending (niesfinalizowane osobiste pożyczki udzielane przez osoby prywatne innym osobom prywatnym w Internecie)

Wyjściowym punktem jest zatem dedykowana platforma.

Typowe platformy finansowania społecznościowego to: Indiegogo (www.indiegogo.com), Fundinghero (www.fundinghero.com), Gofundme (www.gofundme.com), Kickstarter (www.kickstarter.com), Fundly (www.fundly.com), Justgiving (www.justgiving.com). Są one mniej lub bardziej odpowiednie do finansowania projektów związanych z dziedzictwem.

Komisja Europejska planuje przewodnik poświęcony właśnie finansowaniu społecznościowemu, aby promować harmonizację prawodawstwa na szczeblu europejskim.

Ogólne informacje:

- http://ec.europa.eu/internal_market/conferences/2013/0603-crowdfunding-workshop/index_en.htm
- http://ec.europa.eu/finance/general-policy/crowdfunding/index_en.htm
- Informacje również na stronie internetowej Europejskiej Sieci Finansowania Społecznego <https://eurocrowd.org/>, która jest częścią Crowdfunding Stakeholder Forum (ECSF), promowanej przez Komisję Europejską.

Więcej informacji na temat praktycznych przykładów można znaleźć w sekcji 2 dokumentu, gdzie opisano doświadczenia *Eppela Crownfunding* (Włochy) i *Crownfunding for Culture* (Trzebiatów, Polska).

1.4.2. Umowy publiczno-prywatne i modele zamówień

W ostatnich latach eksperymentowano z pewnymi innowacyjnymi umowami publiczno-prywatnymi, które przypisują aktywną rolę administracji publicznej w angażowaniu sektora prywatnego.

1.4.2.1. Finansowanie wpływu i model „płatność wg wyników” (Pay-by-Result)

Instrumenty finansowe i innowacyjne modele biznesowe stoją obecnie w obliczu nowych możliwości, jakie oferuje podejście finansowania wpływu, które odnosi się do zapewnienia kapitału na inwestycje, w celu wygenerowania wymiernego, korzystnego wpływu obok zwrotu finansowego. Społeczny wpływ interwencji definiuje się jako różnicę, zmianę w życiu ludzi.

Nowe narzędzia finansowania są w trakcie opracowywania i eksperymentowania, zarówno w odniesieniu do kapitału własnego, jak i zadłużenia. Poza tym są skonstruowane w celu zagwarantowania ekonomicznego zwrotu inwestorom lub przynajmniej pełnego zwrotu zainwestowanego kapitału, mimo że głównym celem inwestycji jest wpływ projektów, na które inwestorzy decydują się alokować swoje środki.

Termin „Impact Finance” narodził się jako alternatywne narzędzie wobec klasycznych darowizn i inwestycji spekulacyjnych. Innowacją w zakresie finansowania wpływu jest możliwość alokacji środków finansowych przez inwestora w projekty o określonych celach, aby aktywnie uczestniczyć w tworzeniu znaczącego wpływu na społeczeństwo.

Najczęstszymi obszarami inwestycji inwestorów prywatnych są: energia odnawialna, podstawowe usługi, w tym mieszkalnictwo, opieka zdrowotna, edukacja, mikrofinansowanie, zrównoważone rolnictwo itp. Niemniej jednak w

2012 roku Bank Światowy opublikował książkę o ekonomice dziedzictwa kulturowego, w której główne wnioski były następujące⁶:

- Kilka metod wyceny pokazuje, że inwestycje w dziedzictwo przynoszą pozytywny zwrot: dziedzictwo jest kapitałem kulturowym, tak jak środowisko jest kapitałem naturalnym.
- Poprzez wyważone połączenie przepisów i rekomendacji można wzmocnić wartość dziedzictwa, przyczyniając się do wzrostu dynamiki życia w mieście, przyciągając talenty i stwarzając sprzyjające warunki do tworzenia miejsc pracy.
- Inwestowanie w dziedzictwo wpływa na działalność dystrybucyjną. Ponadto rozwija turystykę, branżę zapewniającą dużą ilość miejsc pracy, która zapewnia proporcjonalnie większe możliwości zarobkowania dla robotników o niskich kwalifikacjach i osób ubogich zamieszkałych w miastach.
- Istnieje wiele efektywnych modeli, charakteryzujących się coraz większą integracją finansowania publicznego i prywatnego. Wśród nich są partnerstwa publiczno-prywatne, mechanizmy finansowania gruntów, fundusze na rzecz rozwoju obszarów miejskich i wpływowe fundusze inwestycyjne.

W sektorze dziedzictwa kulturowego również finansowanie społeczne może odgrywać strategiczną rolę w tworzeniu cennych partnerstw między podmiotami publicznymi i prywatnymi, w znajdowaniu finansowania i wdrażaniu bardziej innowacyjnych projektów, zdolnych do generowania wieloaspektowych wyników, które przyczyniają się do poprawy warunków społecznych i/lub warunków środowiskowych terytorium, na którym się znajdują.

Ocena i pomiary wpływu są zatem tematami intensywnie dyskutowanymi na szczeblu międzynarodowym w celu zdefiniowania standardowych metodologii.

Impact Bonds lub Pay-by-Result Contracts są jednym z najbardziej adekwatnych narzędzi finansowania wpływu, które może mieć zastosowanie poza domeną społeczną, także w dziedzinie kultury.

Impact Bond (pierwotnie zainicjowany przez Young Foundations w Wielkiej Brytanii) to umowa z sektorem publicznym, w ramach której zobowiązuje się on do opłacenia lepszych wyników społecznych, które w dalszej kolejności skutkują oszczędnościami sektora publicznego. Działając przez określony czas, nie oferują stałej stopy zwrotu. Zwrot na rzecz inwestorów uzależniony jest od osiągnięcia określonych efektów społecznych. Dlatego pod względem ryzyka inwestycyjnego obligacje o wpływie społecznym są bardziej podobne do obligacji produktu ustrukturyzowanego, w którym zwykłe cechy płatności są

⁶ zaczerpnięty z „TOWARDS AN INTEGRATEMENT TO FOUNDING CULTURAL HERITAGE FOR EUROPE”, Wkład Europejskiego Banku Inwestycyjnego w finansowanie projektów związanych z dziedzictwem kulturowym, Mario Aymerich, Dyrektor.

zastępowane nietradycyjnymi wypłatami wynikającymi z wyników jednego lub większej liczby aktywów bazowych bądź inwestycji kapitałowej.

Podobnie jak cele społeczne, tak i cele kulturowe mogą być siłą napędową do zawierania takich kontraktów. Na przykład, więź może przyczynić się do rozwoju lokalnego miejsca historycznego lub realizacji tradycyjnego wydarzenia kulturalnego, dla którego można wygenerować silne zaangażowanie. W związku z tym spodziewana jest możliwość realizacji nowego rodzaju więzi dotyczącej promowania lokalnych działań kulturalnych.

1.4.2.2. PPP i finansowanie projektów

Partnerstwo publiczno-prywatne (PPP) to porozumienie oparte na współpracy między podmiotami publicznymi i prywatnymi, zazwyczaj o charakterze długoterminowym. Obejmuje rząd i sferę biznesu, które współpracują ze sobą w celu ukończenia projektu i/lub świadczenia usług dla ludności. Jest to przykład zarządzania wielostronnego.

Partner prywatny uczestniczy w projektowaniu, realizacji, wdrażaniu i finansowaniu projektu, podczas gdy partner publiczny koncentruje się na definiowaniu i monitorowaniu zgodności z celami. Ryzyko rozkłada się między partnerów publicznych i prywatnych. Współpraca publiczno-prywatna jest rzeczywiście sposobem na zmobilizowanie dodatkowych środków finansowych, oprócz tych zapewnianych przez sektor publiczny, oraz na zwiększenie skuteczności i wydajności wydatków publicznych, będąc w tym sensie rozwiązaniem korzystnym dla wszystkich.

Partnerstwa publiczno-prywatne zostały wdrożone w wielu krajach i są wykorzystywane głównie do projektów infrastrukturalnych (takich jak budowa i wyposażenie szkół, szpitali, systemów transportowych itp.).

Finansowanie projektów jest jedną z możliwych struktur finansowania dla PPP, wykorzystywaną głównie do długoterminowych projektów infrastrukturalnych. Jest to struktura finansowania bez regresu lub z ograniczonym regresem, w której zadłużenie i kapitał wykorzystany do sfinansowania projektu są spłacane z przepływów pieniężnych generowanych przez projekt, jako płatności z sektora publicznego i/lub użytkowników przez cały okres trwania projektu (na przykład poprzez opłaty użytkowników). Przy czym aktywa, prawa i udziały projektu stanowią dodatkowe zabezpieczenie. Umowy na finansowanie projektów zazwyczaj obejmują okres od 25 do 30 lat lub dłuższy.

W dziedzinie dziedzictwa kulturowego tradycyjny model PPP mógłby zostać skutecznie wdrażany razem z czwartym elementem P (ludzie), odnosząc się zarówno do udziału społeczności obywatelskiej w projektowaniu i zarządzaniu (współtworzenie i generowanie oddolne), jak i do udziału w finansowaniu (finansowanie społecznościowe). Koncepcja partnerstwa publiczno-prywatnego-ludzi (4P) to nowy sposób na połączenie podmiotów publicznych i prywatnych

oraz obywateli we wspólnym procesie⁷. Ogólnie rzecz biorąc, na każdym etapie inicjatywy dotyczącej dziedzictwa kulturowego należy zaangażować 3 kluczowych aktorów:

- > **Podmioty publiczne:** władze publiczne zapewniają strategiczną perspektywę i solidne ramy polityczne, aby promować ochronę i waloryzację miejsc dziedzictwa kulturowego oraz integrować je w szerszej perspektywie, biorąc pod uwagę zarówno gospodarczą, jak i społeczną wartość tych miejsc; w tej perspektywie należy na przykład uznać znaczenie obiektów dziedzictwa kulturowego dla turystyki i potencjalny wpływ na społeczności lokalne.
- > **Podmioty prywatne:** powinny zapewnić zarówno środki finansowe, jak i zdolności organizacyjne. Poza tym należy jasno określić, że dziedzictwo kulturowe może być trwałe, a nawet opłacalne, o ile jest profesjonalnie zarządzane i zintegrowane z systemem społeczno-gospodarczym danego terytorium;
- > **Spółeczeństwo:** ludzie są beneficjentami i końcowymi użytkownikami każdej inicjatywy związanej z dziedzictwem kulturowym i powinni być aktywnie zaangażowani w ciąg trwania całego jej cyklu życia; współtworzenie i oddolne generowanie inicjatyw ma kluczowe znaczenie dla zagwarantowania zaangażowania ludzi w identyfikację oraz definiowanie nowych inicjatyw. Crowdfunding mógłby również stanowić model zaangażowania ludzi w finansowanie inicjatyw związanych z dziedzictwem kulturowym.

Finansowanie projektów to finansowanie długoterminowych projektów infrastrukturalnych i usług publicznych z wykorzystaniem struktury finansowej bez regresu lub z ograniczonym regresem. Zadłużenie i kapitał wykorzystany do sfinansowania projektu są spłacane z przepływów pieniężnych generowanych przez projekt.

Finansowanie projektu ma strukturę pożyczki, która opiera się przede wszystkim na przepływie środków pieniężnych do spłaty, przy czym aktywa, prawa i udziały projektu stanowią dodatkowe zabezpieczenie.

1.5. Sektor kultury

System kultury może być postrzegany jako obejmujący **przemysły kreatywne** (architektura, komunikacja, projektowanie), **właściwe przemysły kultury** (kino, wydawnictwa, gry wideo, oprogramowanie, muzyka i druk), **dziedzictwo historyczne i artystyczne** (muzea, biblioteki, archiwa, stanowiska archeologiczne i pomniki historyczne), **sztuki widowiskowe i plastyczne**; można również dodać **firmy zorientowane na kreatywność**, ponieważ nawet jeśli nie

⁷ Koncepcją partnerstwa publiczno-prywatnego-ludzie (4P) zajął się również projekt Baltic Urban Lab (projekt INTERREG Central Baltic) prowadzony przez Związek Miast Bałtyckich. Zobacz: <https://nordregio.org/nordregio-magazine/issues/people-and-cities/public-private-people-partnerships-a-new-concept-to-bring-public-and-private-actors-and-obywatele-razem/>

można ich bezpośrednio przypisać sektorowi, mają one tendencję do zatrudniania profesjonalistów z dziedziny kultury i kreatywności w sposób strukturalny, taki jak zaawansowana produkcja i rzemiosło artystyczne.

Ten system produkcji kulturalnej i kreatywnej jako całość (w tym przedsiębiorstwa, administracja publiczna i organizacje non-profit) generuje ważną wartość ekonomiczną i aktywuje inne sektory gospodarki, które przynoszą dalsze korzyści, zaczynając od sektora turystycznego.

Stopniowo pojawiają się również powiązania z sektorem społecznym. Inicjatywy dotyczące kultury okazują się być zdolne do tworzenia warunków dobrobytu, autonomii i równości, na przykład poprzez lepszy dostęp do informacji i wiedzy, przewyższanie przepaści cyfrowej, zwalczanie analfabetyzmu, upowszechnianie możliwości kulturowych, aktualizacja wiedzy i wspieranie spójności społecznej. Innymi słowy, pojawiają się nowe formy tego, co moglibyśmy nazwać „dobrobytem społeczno-kulturowym”.

Ponadto projekt inwestycji w dziedzictwo kulturowe nie może pomijać aspektów społecznych, kulturowych, ekonomicznych i środowiskowych.

Zagadnienia ekonomiczne nie są samodzielnymi koncepcjami: powinny być powiązane z innymi aspektami: konserwacją, kwestiami społecznymi i środowiskowymi, kulturowymi materialnymi lub niematerialnymi i prawnymi każdego dziedzictwa

W tego typu inicjatywach głównym celem powinno być podniesienie jakości życia społeczności lokalnych i zapewnienie im udziału w tym procesie.

CZĘŚĆ 2

INSPIRUJĄCE DOŚWIADCZENIA I PRZYKŁADY
dotyczące innowacyjnych schematów finansowych
zastosowanych w Sektorze Dziedzictwa
Kulturowego

2. Doświadczenia z całej Europy

Celem tej części jest pokazanie, jak różne rodzaje instrumentów finansowych były konkretnie używane w rzeczywistych przypadkach. Zebraliśmy 13 doświadczeń z całej Europy (Polska, Bułgaria, Włochy, Wielka Brytania, Francja), które czasami korzystały także z europejskich działań wspierających, takich jak Program Jessica zarządzany przez Europejski Bank Inwestycyjny oraz Fundusz Sektorów Kultury i Kreatywnych (CCS GF) zarządzany przez Europejski Fundusz Inwestycyjny.

Doświadczenia są pogrupowane według rodzaju instrumentu, wyróżniając:

- DOTACJE i bezzwrotne finansowanie
- INSTRUMENTY FINANSOWE, czyli finansowanie zwrotne ze zwrotem dla inwestorów (zadłużenie, gwarancja, kapitał)
- INSTRUMENTY HYBRYDOWE składające się z połączenia dotacji, zadłużenia i kapitału własnego.

Generalnie w naszym programie wszystkie kapitały z EBI są uznawane za środki publiczne, ponieważ są przyznawane na warunkach korzystniejszych niż warunki rynkowe.

Celem tej sekcji jest przedstawienie konkretnych doświadczeń związanych z instrumentami finansowymi i ich specyfiki, aby zainspirować, poprzez przykłady, rozważania dotyczące wykonalności instrumentów finansowych stosowanych w sektorze kultury.

Dla każdego opisanego przypadku przedstawiono cele, aspekty wdrażania i osiągnięte wyniki (jeśli są dostępne). Wskazania do dalszej lektury znajdują się w końcowej części tego dokumentu, poświęconej źródłom informacji.

Zbiór przypadków jest zasadniczo skoncentrowany na innowacyjnych instrumentach, o charakterze publicznym lub prywatno-publicznym, aby poprzez tę lekturę umożliwić wstępne zrozumienie złożoności ich funkcjonowania i zarządzania, a także uzyskanie wstępnej oceny ich możliwego wpływu. W tym celu w analizie nie uwzględniono inwestorów filantropijnych, którzy przyjmują raczej tradycyjne schematy finansowania, ani przypadków przychodów rynkowych, które nie stosują skomplikowanych mechanizmów finansowych.

Jako ostateczne zalecenie, nawet jeśli przykłady mogą być bardzo użyteczne dla ułatwienia zrozumienia, w jaki sposób można wykorzystać instrument finansowy, należy jednak wziąć pod uwagę, że powtarzalność doświadczeń jest nadal ograniczona i zależy od różnych czynników, które wpływają na określony kontekst.

Okoliczności różnią się w poszczególnych państwach członkowskich i regionach, dlatego rzadko można przenosić modele instrumentów finansowych bez

modyfikacji. Należy uwzględnić warunki lokalne, regionalne lub krajowe, które dotyczą różnic w lokalnych warunkach gospodarczych, systemach bankowych i prawnych, wcześniejszych doświadczeniach we wdrażaniu instrumentów finansowych itp. Model instrumentu finansowego musi zawsze być kształtowany przez lokalne uwarunkowania i potrzeby.

1	GRANTS	non-repayable funding	PUBLIC	PUBLIC + PRIVATE	PRIVATE			
					banks	philanthropic investors	funds	alternative channels
2	FINANCIAL INSTRUMENTS	debt	4. Jessica Ivan - Old Slaughterhouse - West Pomerania (Poland) 5. The Silesia EIF Fund of Funds (Poland) 6. Fond Tourisme Occitanie (France) 9. Cultural and Creative Sectors Guarantee Facility (EIF)	7. Arts & Culture Impact Fund (UK)	1. Credit Card for Culture- (Italy)			2. Eppela (Italy) 3. Trzebiatów Experience (Poland)
		repayable funding with a return for investors					not applicable to CH	
3	MARKET REVENUES	sale of goods and services						10. Socialare Seeds (Italy)
4	HYBRID INSTRUMENTS	combination of grant, debt and equity capital	11. Cultura Crea (Italy)	12. Sustainable Cities Fund (Bulgaria)				
								13. Rinascimento Firenze (Italy)

2.1. DOTACJE: bezzwrotne finansowanie

1. Karta kredytowa dla kultury - Region Piemonte, Włochy

W 2012 roku region Piemont uruchomił pierwszą kartę kredytową, której celem było wspieranie działalności oraz projektów instytucji kulturalnych Piemontu. Karta kredytowa dla kultury była prowadzona przez operatora bankowego CartaSi.

CartaSi zobowiązał się do przekazania 0,3% całkowitej kwoty wydanej kartami kredytowymi na rzecz Funduszu Kultury w celu wsparcia projektów kulturalnych w regionie.

Z punktu widzenia użytkowników końcowych (głównie pracowników firm publicznych i prywatnych związanych z regionem Piemonte) posiadacze Karty Kredytowej Kultury byli zmotywowani do korzystania z niej, ponieważ bezpośrednio przyczynili się do wspierania dziedzictwa kulturowego regionu. Ponadto karta kredytowa dla kultury nie zawierała kosztów aktywacji ani rocznych kosztów utrzymania i miała szczególnie korzystne warunki ekonomiczno-finansowe.

2. Eppela - Crowdfunding, Włochy

Eppela to platforma finansowania społecznościowego oparta na nagrodach dla osób wspierających. Przykłady kampanii Eppela w dziedzinie kultury to:

2.a. PostepayCrowd

Inicjatywa finansowana przez Poste Italiane (włoskiego narodowego operatora pocztowego), która wspiera młodych włoskich artystów i zespoły muzyczne.

Projekty, które osiągną cel, na który są zbierane fundusze, otrzymają dofinansowanie w wysokości 50% całości, maksymalnie do 2.500 euro, a niektórzy artyści zostaną mogli liczyć na większe wsparcie.

W ciągu niecałych 6 miesięcy sfinansowano 187 projektów, w których łącznie uczestniczyło 17 244 osób. Uzyskano łącznie 2 724 384 euro.

2.b. Fondazione Sviluppo e Crescita CRT

To kampania finansowana przez Fondazione Sviluppo e Crescita CRT (fundacja bankowa). Wspiera ona projekty o silnym wpływie społecznym na polu artystycznym i kulturalnym, zdolne do wzmocnienia i zaspokojenia potrzeb mieszkańców Piemontu i Valle d'Aosta oraz tworzenie wspólnych i długotrwałych korzyści.

Projekty osiągające 50% wnioskowanego budżetu otrzymają dofinansowanie z fundacji bankowej w wysokości do 5 000 euro.

Sfinansowano 59 projektów, które uzyskały łącznie 3,889 zwolenników i zebrano łącznie 505 088 euro.

2.c. Crowdfunder 35 - Fondazione Sviluppo e Crescita CRT

Od 2012 roku Stowarzyszenie Włoskich Fundacji i Banków Oszczędnościowych finansuje „Funder35”, projekt skierowany do przedsiębiorstw kulturalnych typu non-profit, składających się głównie z młodych ludzi poniżej 35 roku życia.

Spośród 300 projektów wybranych przez „Funder 35”, 21 zostało wybranych do udziału w kampanii crowdfundingowej na platformie Eppela we wrześniu 2020 r.

Projekty, które zgromadzą kwotę równą co najmniej 50% wnioskowanego budżetu, będą współfinansowane przez Fondazione Sviluppo e Crescita CRT, które podwoi zebraną kwotę do maksymalnej kwoty 5 000,00 EUR na projekt.

2.d. Regione Piemonte

Kampania Regione Piemonte miała na celu wspieranie projektów związanych z działalnością kulturalną, inwestycjami w towary i sprzęt oraz interwencjami strukturalnymi w celu konserwacji budynków kulturalnych w Piemontie.

Publiczne i prywatne organizacje kulturalne non-profit mogły uczestniczyć w inicjatywie. Minimalna wartość projektów wynosiła 20 000 EUR, natomiast minimalna kwota do zebrania na platformie musiała wynosić 10 000 EUR. Dofinansowano dwa projekty:

- Fondazione Natale Capellaro (Ivrea)

Ta kampania finansowania społecznościowego miała fundamentalne znaczenie dla utworzenia nowej siedziby Museo Tecnologico @ mente w Ivrea, poświęconego innowacjom i promocji kultury Adriano Olivettiego.

Adriano Olivetti był włoskim inżynierem i przemysłowcem, którego działalność gospodarcza rozwijała się zgodnie z ideą, że zysk powinien być reinwestowany z korzyścią dla całego społeczeństwa. Za życia był znany na całym świecie jako włoski producent maszyn do pisania, kalkulatorów i komputerów Olivetti.

Museo Tecnologico @ mente to wysoce interaktywny model muzeum, ściśle powiązany z potrzebami społeczności i zorientowany na najmłodszych użytkowników.

- Teatro Faraggiana (Novara)

Teatro Civico Faraggiana to historyczny teatr w mieście Novara, założony w 1907 roku jako popularna alternatywa dla bardziej klasycznego teatru Coccia.

Po 17 latach zamknięcia grupa mieszkańców postanowiła go ożywić, tworząc Fundację Teatru New Faraggiana.

Środki z kampanii crowdfundingowej przeznaczone są na remont części budynku, który obecnie jest pustą przestrzenią z problemami akustycznymi.

Projekt przewiduje transformację strukturalną, aby uczynić przestrzeń na nowo użyteczną, a także wielofunkcyjną.

3. Crowdfunding for Culture - the Trzebiatów Experience, Polska

Mieszkańcy Trzebiatowa w 2019 r. za pośrednictwem platformy crowdfundingowej (www.zrzutka.pl) zgromadzili fundusze na wykonanie muralu na jednej z miejskich kamienic.

Crowdfunding wraz z innymi inicjatywami mającymi na celu sfinansowanie muralu, okazał się bardzo skuteczny i pozwolił na pozyskanie większej ilości środków, niż początkowo zakładano.

Obecnie mural jest widoczny 24 godziny na dobę, bo sfinansowano też system oświetlenia. Ponadto codziennie odwiedza go wiele osób, a sklep po drugiej stronie ulicy sprzedaje pamiątki z wizerunkiem muralu.

Mieszkańcom tak bardzo spodobała się wspólna inicjatywa, że zebrali dodatkowe 20 tys. Zł. Teraz planują kolejne kroki, aby stworzyć turystyczny szlak murali.

2.2. INSTRUMENTY FINANSOWE: finansowanie zwrotne ze zwrotem dla inwestorów

2.2.1. Zadłużenie

4. Pożyczka Jessica - Stara Rzeźnia - Zachodniopomorskie, Polska

W województwie zachodniopomorskim, dzięki pożyczce JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas) i innym środkom, odrestaurowano zabytkowy budynek Starej Rzeźni. Projekt był współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR 2007-2013).

Ostatecznym odbiorcą pożyczki Jessica była międzynarodowa firma logistyczna, która była właścicielem budynku.

W Starej Rzeźni mieści się obecnie wiele firm o charakterze gospodarczym i kulturalnym.

Renowacja Starej Rzeźni to przykład pokazujący, w jaki sposób współfinansowana przez UE pożyczka JESSICA oraz zaangażowanie i współpraca między różnymi instytucjami umożliwiają realizację projektów rozwoju kulturalnego i miejskiego oraz ożywiają obszary dotknięte kryzysem.

5. Śląski Fundusz EFI, Polska

Innym ciekawym przykładem wykorzystania funduszy unijnych do wspierania projektów mających na celu rewitalizację zdegradowanych obszarów miejskich

w celach kulturalnych, gospodarczych, społecznych oraz turystycznych jest z pewnością Śląski Fundusz.

Fundusz Silesia FOF o wartości 91 mln euro, w którym EBI i EFI pełniły rolę menadżerów FOF, został utworzony w celu przyciągnięcia prywatnych inwestorów i jest finansowany z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego dzięki Europejskiemu Funduszowi Rozwoju Regionalnego (EFRR).

Udostępnione instrumenty finansowe to pożyczka z podziałem ryzyka i gwarancja portfelowa pierwszej straty. Całkowity koszt inwestycji (91 mln EUR) został sfinansowany przez:

- Pożyczka JESSICA: 66% całkowitego kosztu inwestycji
- Kredyt Banku Rozwoju Rady Europy (CEB): 28% całkowitego kosztu inwestycji
- Finansowanie własne Miasta Tychy: 6% całkowitych kosztów inwestycji

Osiągnięto istotne rezultaty takie jak: budynek użyteczności publicznej z Miejską Biblioteką Publiczną i Orkiestrą Kameralną AUKSO oraz 3 lokale usługowo-techniczne. Ponadto powstało 219 miejsc pracy i 21 przedsiębiorstw.

6. Fonds Tourisme Occitanie, Francja

W celu wspierania publicznych i prywatnych inicjatyw w dziedzinie turystyki oraz usług związanych ze sztuką i rozrywką w Oksytanii, region francuski utworzył fundusz finansowany w wysokości 60 mln EUR z EBI. Fundusz, zorganizowany jako fundusz dłużny, udziela pożyczek trudno dostępnych na rynku organom publicznym, MŚP i spółkom o średniej kapitalizacji.

7. Arts & Culture Impact Fund, Wielka Brytania

Dzięki synergii wielu inwestorów publicznych, prywatnych i filantropijnych (Arts Council England, National Lottery Heritage Fund, Big Society Capital, Bank of America, Esmée Fairbairn Foundation i Nesta) w marcu 2020 r. w Wielkiej Brytanii utworzono 20-milionowy fundusz.

Jest to największy na świecie fundusz inwestycyjny dla sztuk kreatywnych, a do 2023 roku będzie finansował inicjatywy artystyczne i kulturalne, które mają pozytywny wpływ społeczny.

Fundusz zapewnia szereg pożyczek od 150 000 GBP do 1 miliona GBP, z okresem spłaty wynoszącym 10 lat, a także zapewnia dostosowane do potrzeb wsparcie w celu skonstruowania wniosku o finansowanie zgodnie z potrzebami wnioskodawcy.

8. Cultural Impact Development Fund, Wielka Brytania

Cultural Impact Development Fund oferuje zwrotne finansowanie w wysokości od 2 000 do 150 000 GBP organizacjom artystycznym, kulturalnym i kreatywnym, których celem jest zwiększenie wpływu na społeczeństwo.

Fundusz działa przez 3 lata (2018-2021) i ma całkowity budżet w wysokości 3,7 mln GBP.

Nesta uruchomiła fundusz we współpracy z Funduszem Wzrostu, dostarczającym przez Access - Fundację Inwestycji Społecznych, a finansowanie zapewniają jej partnerzy: Big Lottery Fund i Big Society Capital.

2.2.2. Gwarancja

9. Instrument gwarancji dla sektora kultury i sektora kreatywnego

Instrument gwarancji dla sektora kultury i sektora kreatywnego (CCS GF) zarządzany przez Europejski Fundusz Inwestycyjny ma na celu pokrycie potencjalnych strat pośredników finansowych z tytułu pożyczek udzielonych MŚP z sektora kultury i sektora kreatywnego.

Gwarantuje wynosi do 70% strat na poszczególnych pożyczkach i maksymalnie do 25% całkowitego portfela pośrednika finansowego.

Instrument gwarancji dla sektora kultury i sektora kreatywnego ma dwojaką postać:

- gwarancja finansowa dla pośredników finansowych, którzy udzielają pożyczek, leasingu finansowego lub obligacji MŚP CCS;
- kontr gwarancja finansowa dla poręczycieli, którzy udzielają gwarancji pośrednikom finansowym na pożyczki i/lub leasing finansowy dla CCS MŚP.

Ponadto pośrednicy finansowi przechodzą bezpłatne szkolenia z Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego w formie pomocy technicznej w celu poszerzenia wiedzy na temat specyfiki systemu poręczeń dla sektora kultury i sektora kreatywnego.

Pod koniec 2019 r. Dofinansowanie w łącznej wysokości 424,4 mln EUR na projekty o łącznej wartości ponad 1,08 mld EUR otrzymało 1547 MŚP.

2.2.3. Kapitał własny

10. Socialfare Seeds, Włochy

SocialFareSeed Srl to prywatna firma założona przez inwestorów, którzy inwestują do 500 000 € rocznie we wszystkie start-upy wybrane w zaproszeniu FOUNDAMENTA.

Inwestorzy, mentorzy i inne kluczowe osoby biorą udział w wyborze start-upów i inwestują w fundusz załączkowy do 100 000 euro w gotówce w zamian za kapitał od 5% do 15%.

Transfer środków odbywa się w dwóch fazach: pierwsza na początku programu akceleracyjnego i druga w połowie programu, w zależności od tego, czy osiągnięto określone wspólne cele.

Inwestorzy wspierają również start-upy dzięki rozległej sieci kontaktów zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym.

Ten program jest skierowany do start-upów, które generują wpływ społeczny w obszarach opieki społecznej, opieki zdrowotnej, edukacji, dziedzictwa kulturowego, gospodarki o obiegu zamkniętym, żywności i rolnictwa.

2.2.4. INSTRUMENTY HYBRYDOWE: połączenie dotacji, zadłużenia i kapitału własnego

11. Cultura Crea, Włochy

„Cultura Crea” to instrument finansowy wspierający tworzenie i rozwój przedsiębiorstw i organizacji non-profit w branży kulturalnej, kreatywnej i turystycznej w niektórych regionach południowych Włoch (Basilicata, Kalabria, Kampania, Apulia i Sycylia). Jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, z Narodowego Programu Operacyjnego Kultura i Rozwój i zarządzany przez Invitalia (Narodowa Agencja Rozwoju).

Zasoby finansowe wynoszą około 107 mln EUR i przewiduje się dodatkowy przydział w wysokości 7 mln EUR.

Cultura Crea finansuje projekty dotyczące innowacji w procesie, produkcji lub usługach w następujących obszarach:

- gospodarka oparta na wiedzy
- ekonomia konserwatorska
- ekonomia użytkownika
- ekonomia zarządzania

Na finansowanie składają się:

- Pożyczka z dopłatą o zerowym oprocentowaniu (bez gwarancji):
  - ✓ do 40% wydatków, ze zwrotem za 8 lat plus rok przed amortyzacją na okres realizacji inwestycji
  - ✓ podwyższonym do 45% w przypadku firm z przewagą kobiet lub młodych ludzi
- Dotacja bezzwrotna:
  - ✓ do 40% kwalifikowalnych wydatków,
  - ✓ podwyższona do 45% w przypadku firm z przewagą kobiet lub młodych ludzi

Przedsiębiorstwa będące beneficjentami będą musiały wnieść środki własne równe części kosztów kwalifikowalnych nieobjętych finansowaniem.

Wyniki tej inicjatywy są bardzo pozytywne:

- 267 finansowanych firm
- przyznane 44 mln EUR kredytów
- 732 nowych miejsc pracy

12. Fundusz na rzecz Zrównoważonych Miast (SCF), Bułgaria

Fundusz Zrównoważonych Miast (SCF) obejmuje Fundusz na rzecz Władz Lokalnych i Rządów (LGR) w Bułgarii, Fundusz na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Miast, Zjednoczony Bank Bułgarski oraz Bułgarską Organizację Doradczą.

Całkowity budżet wynosi 342,37 mln BGN i jest przeznaczony na rozwój miast oraz turystykę i dziedzictwo kulturowe. Prawie 15% środków SCF jest przeznaczonych na rozwój dziedzictwa kulturowego.

Wspiera rozwój obiektów dziedzictwa kulturowego zarówno w zakresie konserwacji, jak i renowacji, oferuje wsparcie marketingowe dla rozwoju produktów, finansuje rozwój infrastruktury turystycznej i poprawę dostępności dla osób niepełnosprawnych poprzez produkty finansowe (kredyty inwestycyjne, kredyty obrotowe, kredyty dla osób fizycznych) i różnego rodzaju wsparcia, takie jak dodatkowe stypendia.

Przykładem projektu finansowanego przez fundusz SCF jest Park „Vuzrajdane”, w którym znajduje się plac zabaw dla dzieci oraz sucha fontanna z możliwością generowania „ekranu wodnego” służącego do wyświetlania filmów.

Wewnątrz parku zbudowano również amfiteatr, w którym odbywają się imprezy i przedstawienia.

13. Rinascimento Firenze (Włochy)

Rinascimento Firenze to projekt o wartości 60 milionów euro finansowany przez Fondazione Cr Firenze (Fundacja Bankowa) wraz z Intesa Sanpaolo (Bank),

skierowany do mikro i małych przedsiębiorstw w dziedzinie rzemiosła artystycznego; sektor turystyczny i kulturalny; moda i lifestyle; start-upy i technologia; przemysł rolniczy.

To innowacyjny projekt z zakresu ekonomii obywatelskiej, o dużej wartości społecznej, w rzeczywistości wybrane firmy muszą zgłosić projekt o wymiernym wpływie społecznym.

Fondazione CR Firenze, poprzez podmioty wdrażające, zapewnia każdej wybranej firmie dotacje od 20 000 do 100 000 EUR, do maksymalnej kwoty 10 mln EUR.

Wybrane firmy zostaną poproszone o wniesienie kapitału własnego w wysokości 50% kwoty przyznanej przez Fondazione CR Firenze.

Oprócz dotacji, bank Intesa Sanpaolo zapewni pożyczkę w wysokości od 60 000 EUR do 500 000 EUR, mnożąc w ten sposób do 5-krotności kwoty grantu Fondazione Cr Firenze.

Pożyczka Impact to innowacyjny instrument finansowy, zapewniający długie terminy zapadalności i niezwykle korzystne stopy spłaty.

Źródła do dalszych lektur:

- Jessica (pożyczka)- Old Slaughterhouse - Zachodniopomorskie (Polska)
<https://www.fi-compass.eu/video/fi-compass-showcase-2019-submission-watch-video-story-west-pomerania-poland-old>
- Silesia Fund of Fund (Polska)
https://www.eif.org/what_we_do/resources/esif-fund-of-funds-silesia/index.htm
- Mediateka w Tychach, Silesia od 2017 FI Campus
https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/FI-Campus-DAY1-CASE-STUDY-UrbanDvlpmt_P-Skiba.pdf
- Fond Tourisme Occitanie (Francja)
<https://www.fondstourismeoccitanie.fr/>
- Instrument gwarancji dla sektora kultury i sektora kreatywnego (EIF)
https://www.eif.org/what_we_do/guarantees/cultural_creative_sectors_guarantee_facility/index.htm
- Cultura Crea (Włochy)

- <https://www.invitalia.it/cosa-facciamo/creiamo-nuove-aziende/cultura-crea>
- Arts & Culture Impact Fund (Wielka Brytania)
<https://www.nesta.org.uk/project/arts-culture-impact-fund/>
- Cultural Impact Development Fund (Wielka Brytania)
<https://www.artsculturefinance.org/our-funds/cultural-impact-development-fund/>
- Sustainable Cities Fund -SCF (Bułgaria)
<https://www.citiesfund.bg/en/?cid=15>
- Karta kredytowa dla kultury- (Włochy)
<https://www.finpiemonte.it/news/la-news/2012/02/10/in-piemonte-la-prima-carta-di-credito-che-sostiene-la-cultura>
- Socialfare Seeds (Włochy)
<https://socialfare.org/socialfare-seed/>
- Eppela (Włochy)
<https://www.eppela.com/it>
- Trzebiatów Experience (Polska)
www.zrzutka.pl
- Rinascimento Firenze (Włochy)
<https://rinascimentofirenze.it/>

CZĘŚĆ III

WNIOSKI i WSKAZÓWKI

Zastosowanie innowacyjnych schematów
finansowych w sektorze dziedzictwa
kulturowego

3. Zalecenia dotyczące podejścia do instrumentów finansowych dla dziedzictwa kulturowego

Na podstawie przeanalizowanej przez nas literatury oraz dokumentów opracowanych w ramach innych projektów finansowanych przez UE, takich jak CLIC, IFISE, FINCH, KEEP ON i ROCK⁸, poniżej przedstawiamy kilka kluczowych zaleceń, jako narzędzie wspierające dla organizacji publicznych lub prywatnych, które zajmują się strategicznymi decyzjami dotyczącymi interwencji w dziedzictwo kulturowe.

Wnioski wyciągnięte z poprzednich projektów UE są przedstawiane w praktycznych wskazówkach, a ostatecznym celem jest zapewnienie łatwych do zastosowania wytycznych do wykorzystania w praktyce: poniższe punkty przedstawiają najważniejsze aspekty, często niedoceniane, które należy wziąć pod uwagę podchodząc do szerokiego tematu finansowania dziedzictwa kulturowego.

Instrumenty finansowe nie są odpowiednie dla wszystkich rodzajów interwencji

Uzasadnienie interwencji może być różne, a to z kolei wpływa na wybór instrumentu finansowego. Przed podjęciem decyzji o skorzystaniu z takiego czy innego instrumentu należy wziąć pod uwagę szereg warunków, takich jak:

- > analiza kontekstu instytucjonalnego (zwłaszcza pod kątem oferty rynkowej sektora bankowego);
- > jasno określ cel, którym chcesz się zająć (etap rozwoju firm, kryteria kwalifikowalności, sektor itp.) i oszacuj, czy jest on wystarczająco znaczący, aby zapewnić opłacalność działania (weź pod uwagę koszty zarządzania i ryzyko straty);

⁸ FINCH - Financing impact on regional development of cultural heritage valorisation <https://www.interregeurope.eu/finch/> KEEP ON - Effective policies for durable and self-sustainable projects in the cultural heritage sector <https://www.interregeurope.eu/keepon/>

IFISE - Innovative Financial Instruments in support to the Social Economy <https://www.finpiemonte.it/lfise-project>

CLIC - Circular models Leveraging Investments in Cultural heritage adaptive reuse <https://www.clicproject.eu/>

ROCK - Regeneration and Optimization of Cultural heritage in creative and Knowledge cities <https://rockproject.eu/about>

- > projekt instrumentu, który może przyciągnąć również prywatnych inwestorów;
- > adekwatność instrumentu różnych potrzeb w zależności od momentu gospodarczego.

Nie ma jednego rozwiązania, które byłoby odpowiednie dla wszystkich. Odpowiednie formy finansowania muszą być dostosowane do występujących niedoskonałości rynku.

Korzystaj z instrumentów finansowych w połączeniu z innymi usługami wsparcia

Instrumentów finansowych nie należy postrzegać w oderwaniu lub wyłącznie jako część pakietu finansowania; zamiast tego powinny być połączone z doradztwem i innym wsparciem, czy to szkoleniami, konsultacjami, audytami energetycznymi, itp. niezbędnymi do optymalizacji interwencji.

Ochrona + zarządzanie

Należy wziąć pod uwagę, że finansowanie kosztów inwestycji stanowi tylko część ogólnych potrzeb finansowych. Większą część stanowią regularne koszty eksploatacji i utrzymania, o których niestety często się zapomina, być może także dlatego, że źródła finansowania inwestycji i operacji mogą być różne.

Przyjmij całościowe spojrzenie na dziedzictwo kulturowe

Należy przyjmować holistyczną perspektywę, biorąc pod uwagę aspekty społeczne, kulturowe, ekonomiczne i środowiskowe.

Zaleca się zatem całościowe spojrzenie poprzez równe uwzględnienie i właściwe zarządzanie wszystkimi aspektami: od właściwej ochrony, po aspekty społeczne, ekonomiczne i środowiskowe. Najlepszy sposób ekonomiczny może w rzeczywistości nie być najlepszym sposobem na zrównoważenie dziedzictwa. Podobnie idealne działania konserwatorskie mogą czasami uniemożliwiać ludziom korzystanie z dóbr dziedzictwa, ponieważ nie odpowiadają one ich potrzebom (które mogą różnić się od pierwotnej funkcji zasobu dziedzictwa).

Aspekty ekonomiczne nie są samodzielnymi pojęciami: powinny być powiązane z innymi aspektami (ochrona, kwestie społeczne i środowiskowe, kulturowe, materialne lub niematerialne aktywa każdego określonego dziedzictwa).

W tego typu inicjatywach głównym celem powinno być podniesienie jakości życia społeczności lokalnych i zapewnienie im udziału w tym procesie.

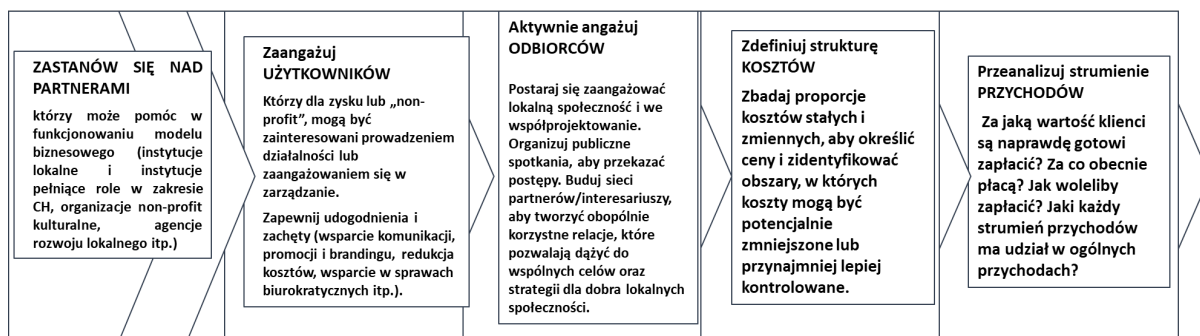
Trwałość a skuteczność i wydajność

Trwałość dziedzictwa kulturowego nie może być rozumiana jedynie jako rentowność finansowa i ekonomiczna (to znaczy przez udane dopasowanie dostępnych funduszy do wszystkich wymaganych wydatków, a także uwzględnienie mechanizmów przewyciężenia ewentualnego braku funduszy). Obawy o trwałość i zrównoważony rozwój są ważne, ponieważ nietrwałe projekty mogą skutkować utratą inwestycji. Zaskakujące jest, że niewiele instytucji kulturalnych myśli jeszcze bezpośrednio o zrównoważonym rozwoju. Planowanie zrównoważonego rozwoju i trwałości musi rozpocząć się na długo przed wdrożeniem projektu i powinno być zawarte w dokumentach strategicznych organów finansujących.

Bez pełnej świadomości kluczowego znaczenia trwałości i samowystarczalności (dla osiągnięcia długoterminowych efektów) inwestycje w dziedzictwo kulturowe mogą być nieskuteczne i nieefektywne.

W tym sensie niezwykle ważne jest posiadanie planu strategicznego i planu zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego.

Opracuj podejście strategiczne

Instytucje publiczne powinny zawsze mieć jasny obraz swoich celów i zadań, a także tego, jakie procesy zamierzają uruchomić. Decyzja o nadaniu nowego życia dziedzictwu kulturowemu zwykle łączy się z różnymi celami, ale wskazane jest, aby instytucje określiły swoje główne priorytety.

Niezbędne jest wyznaczenie priorytetów strategicznych, a co za tym idzie:

- Ustalenie rozsądnego czasu trwania inicjatywy, aby prywatni gracze mogli zaplanować swoje działania. Niepewność dotycząca zarządzania czasem jest zniechęcająca.
- Ocena oddziaływania: złożoność procesów rewitalizacji utrudnia ocenę rezultatów przeprowadzonych interwencji, a jeszcze trudniej ocenia faktyczne konsekwencje działań podejmowanych przez instytucje publiczne. Kluczowe znaczenie ma zdefiniowanie ram oceny oczekiwanych wyników.

Podmioty prywatne są niejednorodnym i złożonym celem

Istnieje kilka typologii podmiotów prywatnych, w zależności od ich wyższego lub niższego zainteresowania dziedzictwem kulturowym oraz uzyskaniem ekonomicznych korzyści.

Różne typy organizacji prywatnych mają różne modele biznesowe.

Instytucje publiczne powinny być w stanie opracować strategię zaangażowania ad hoc, aby osiągnąć każdy poszczególny cel, ponieważ nie ma jednej uniwersalnej polityki dotyczącej zaangażowania osób prywatnych.

Każdy potencjalny prywatny inwestor może przewidzieć inną wartość dodaną w inwestowaniu (lub nie) w projekty CH. Powszechnym błędem popełnianym przez organizacje prywatne jest traktowanie kultury, dziedzictwa i sztuki głównie jako okazji do osiągnięcia zwykłych celów ekonomicznych, takich jak zwiększenie przychodów lub marży.

Aby przewyciężyć tę wąską wizję, instytucje publiczne powinny uświadomić prywatnym podmiotom „psychologiczną i społeczną wartość” inwestycji i działać na rzecz stworzenia możliwie jak największego bezpośredniego połączenia ze społecznością lokalną, na którą inwestycja wpłynie.

Terytoria lokalne i społeczności lokalne to złożone systemy obejmujące różne potrzeby, oczekiwania, wartości i podejścia, które zwykle są ze sobą w konflikcie i angażowanie ich może być niezwykle czasochłonne oraz drogie, a także często nieprzewidywalne pod względem wyników. Jest to szczególnie ważne w przypadku organizacji nastawionych na zysk, ponieważ społeczności lokalne są zwykle sceptycznie nastawione do charakteru takich przedsięwzięć i organizacjom może być trudno zdobyć powszechne zaufanie.

Zastanów się nad podejściem do narzędzi wpływu finansowania

Instrumenty finansowe i innowacyjne modele biznesowe stoją obecnie w obliczu nowych możliwości, jakie daje podejście do finansowania wpływu, które odnosi się do zapewnienia kapitału na inwestycje, z zamiarem wygenerowania wymiernego, korzystnego wpływu obok zwrotu finansowego.

Opracowywane i eksperymentowane są nowe narzędzia finansowania jako alternatywne narzędzie dla klasycznych darowizn i inwestycji spekulacyjnych. Inwestycja w dziedzictwo może przynieść pozytywny zwrot: dziedzictwo jest kapitałem kulturowym, tak jak środowisko jest kapitałem naturalnym. Poprzez wyważone połączenie przepisów i rekomendacji można wzmocnić wartość dziedzictwa. Przyczyniają się do życia w mieście, przyciągając talenty i stwarzając sprzyjające środowisko dla tworzenia miejsc pracy.

W sektorze dziedzictwa kulturowego finanse społeczne mogą odgrywać strategiczną rolę w tworzeniu cennych partnerstw między podmiotami publicznymi i prywatnymi, w znajdowaniu finansowania i wdrażaniu bardziej innowacyjnych projektów zdolnych do generowania wieloaspektowych wyników, które przyczyniają się do poprawy warunków społecznych i/lub warunków środowiskowych terytorium, na którym się znajdują.

4. Źródła do dalszej lektury:

- Vademecum o źródłach finansowania szlaków kulturowych Rady Europy 2019
<https://rm.coe.int/vademecum-12092019/1680973a5e>

- Projekt IFISE. Stan wiedzy na temat instrumentów finansowych w ekonomii społecznej, lipiec 2018 r.

<https://www.finpiemonte.it/lfise-project/lfise-project-deliverables>

- Projekt IFISE. Studia wykonalności dla projektowanych instrumentów finansowych, czerwiec 2019

<https://www.finpiemonte.it/lfise-project/lfise-project-deliverables>

- IFISE Projekt. Wytyczne dotyczące tworzenia FI ukierunkowanych na skutki społeczne czerwiec 2019 r.

<https://www.finpiemonte.it/lfise-project/lfise-project-deliverables>

- Praktyczny przewodnik po dziedzictwie kulturowym i zrównoważonym rozwoju

<https://www.interregeurope.eu/keepon/library/>

- FINCH Project. Dokument na temat instrumentów finansowych i ram regulacyjnych dotyczących wprowadzenia partnerstwa z sektorem prywatnym, kwiecień 2020 r.

https://www.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/tx_tevprojects/library/file_1589466334.pdf

- ROCK Projekt. Raport na temat zestawów narzędzi do zarządzania i schematów finansowych dla realizacji projektów rewitalizacji, październik 2019

<https://rockproject.eu/documents-list>

- Projekt ROCK. Baza danych instrumentów finansowych zorganizowana taksonomicznie, opracowana przez University of York, październik 2019 r.

<https://ec.europa.eu/research/participants/documents/downloadPublic?documentIds=080166e5c4859b47&appId=PPGMS>

- New Business Models in the Cultural and Creative Sectors (CCSs), European Expert Network on Culture (EENC) Pytanie ad hoc, czerwiec 2015 r.

[Http://www.interarts.net/descargas/interarts2540.pdf](http://www.interarts.net/descargas/interarts2540.pdf)

- W kierunku zintegrowanego podejścia do finansowania dziedzictwa kulturowego w Europie, wkład Europejskiego Banku Inwestycyjnego w finansowanie projektów związanych z dziedzictwem kulturowym, Mario Aymerich, dyrektor

<http://www.europanostra.org/wp-content/uploads/2017/04/2015-FundingCulturalHeritage -EIB.pdf>

- Rigenereare spazi discesi. Nuove prospettive per la comunità. Cura di Fondazione Fitzcarraldo. I quaderni della Fondazione CRC. Quaderno 73.

<https://www.fondazionecrc.it/index.php/analisi-e-ricerche/quaderni>

- Pobudzanie kreatywnej przedsiębiorczości poprzez kreatywne strategie miejskie, CREATIVE SPIRITS, Program URBACT III

https://urbact.eu/sites/default/files/creative_spirits_state_of_the_art.pdf

- ZAŁĄCZNIK 2 - Horyzont Europa. Klaster 2 kultura, kreatywność i społeczeństwo sprzyjające włączeniu społecznemu

<https://docplayer.net/152382509-Annex-2-horizon-europe-cluster-2-culture-creativity-and-inclusive-society.html>

[1]W celu dalszej lektury zapraszamy czytelnika do odwiedzenia stron internetowych następujących projektów UE, które oferowały cenne źródła informacji na potrzeby niniejszego dokumentu:

- FINCH - Finansowanie wpływu na rozwój regionalny waloryzacji dziedzictwa kulturowego <https://www.interregeurope.eu/finch/>

- KEEP ON - Skuteczne polityki dotyczące trwałych i samowystarczalnych projektów w sektorze dziedzictwa kulturowego <https://www.interregeurope.eu/keepon/>

- FISE - Innowacyjne instrumenty finansowe wspierające ekonomię społeczną <https://www.finpiemonte.it/lfise-project>

- CLIC - modele cyrkularne wykorzystujące inwestycje w adaptacyjne ponowne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego <https://www.clicproject.eu/>

- ROCK - Regeneracja i optymalizacja dziedzictwa kulturowego w miastach kreatywnych <https://rockproject.eu/about>